

RECEB AYININ FAZİLETİNE DAİR RİVAYETLERİN DEĞERİ

Mustafa KARABACAK

Dr., Konya Türk Telekom Erol Güngör Sosyal Bilimler Lisesi
karabacakm67@hotmail.com

ÖZET

Receb ayı Cahiliye döneminde savaşmanın yasak olduğu haram aylardan birisidir. Haram aylar şunlardır: Zilkâde, zilhicce, muharrem ve receb. Receb ayı aynı zamanda geleneğimizde önemli yeri olan üç aylarında ilkidir. Üç aylar receb, şâban ve ramazandır.

Receb ayı içinde Regaib ve Mi'rac gecelerinin olduğuna inanılan Türk avam Müslümanların itibar ettiği aylardan birisidir. Bu yazıda receb ayının fazileti ile ilgili hadisler ve bunların sıhhat durumları incelenecektir. Receb ayının Cahiliye dönemindeki değeri, receb ayında namaz kılmak ve oruç tutmakla ilgili rivayetler değerlendirilmeyecektir.

Anahtar kelimeler: Receb Ayı, Mübarek aylar, Hadis, Rivayet

THE HADITH RELATIONS ABOUT THE VIRTUAL VALUES OF RAJAB

It was strictly forbidden to fight during the sacred month of Rajab even in the period of ignorance. The forbidden months are as follows: Qa'da, Dhu al-Hijjah, Muharram and Rajab. Rajab is also the first month of sacred three months, which play a great role in our tradition. The three sacred months are Muharram and Rajab and Ramadan.

The month Rajab is believed to include sacred Regaib and the Ascension (Mirac) that are highly appreciated by ordinary Turkish Muslims. For this reason, the hadiths related to sacred Rajab will be examined here. The value of Rajab in the period of ignorance will be analysed but not the rumors about the praying and fasting.

Key Words: Rajab, Holy months, Hadith, Relation

Giriş

Mekkeliler cahiliye döneminde diğer aylarda uzun süre savaştıkları için hem ticaret hem de dinlenme zamanı olarak dört ayı kendilerine ayırmışlardır. Bu aylara haram aylar, yani savaşmanın yasak olduğu aylar demişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de haram aylarla ilgili şöyle buyrulur:

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

“Şüphesiz Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısında, Allah katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. İşte bu Allah’ın dosdoğru kanunudur. Öyleyse o aylarda kendinize zulmetmeyin. Fakat Allah’a ortak koşanlar sizinle nasıl topyekûn savaşıyorlarsa, siz de onlarla topyekûn savaşın. Bilin ki Allah, kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir.”¹

Haram ayların isimleri bir hadiste belirtilir. Şöyle ki, Sahîhayn’da Ebû Bekre’den tahric edildiğine göre Vedâ Hutbesinde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

" الزَّمانُ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا، مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ، ثَلَاثَةٌ مُمَوَّلِيَاتٌ: ذُو الْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمَحَرَّمِ، وَرَجَبٌ مُضَرٌّ، الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ "

“Zaman, Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki sıraya göre sürüp gitmektedir. Yıl on iki aydır. Onlardan dördü haram aydır. Üçü peş peşedir: Zilkâde, zilhicce, muharrem. Biri de cemâziyelâhir ile şâban arasındaki receb-i Mudar’dır.”

Bu hadis başta Buhârî ve Müslim’in Sahih’leri olmak üzere birçok kaynakta geçmektedir.² Müslim’in Sahih’inde uzun bir hadisin baş tarafıdır; o hadisin devamı haram aylarla ilgili değildir.

Receb ayının cemâziyelâhir ile şâban ayları arasında sayılması, Cahiliye döneminde Arapların yaptıkları tehir etme yani bir ayın zamanını diğer bir aya atlatma³ yahut iki veya üç yılda bir yıla bir ay (on üçüncü ay) eklenmesini ortadan kaldırmak içindir.⁴

¹ et-Tevbe, 9/36

² Buhârî, Bed’ül-halk, 2, Tefsîr (sûre 9), 8; Edâhî, 5, Tevhid, 24; Müslim, Kasâme, 29; Ebû Dâvûd, Hac, 27; Ahmed b. Hanbel, V, 37.

³ Cahiliye döneminde Arapların ayların yerlerini değiştirmeleri şöyle olurdu: Geçimlerini yağma, kavga ve bozgunculukla geçiren bu insanlara üç ay art arda savaştan geri kalmaları ağır gelirdi. Bu sebeple Mina’daki Cemre zamanında Akabe cemresinden dönerken, kavmin reisine: “Bize bu ayı te’hir eyle” diye rica ederler. Bununla muharrem ayındaki hürmetin, safer ayına tehirini ve muharrem ayının kendilerine helal kılınmasını isterlerdi. Nuaym b. Sa’lebe de onların ricalarını helal edip, muharrem ayının haramlığını safer ayına tehir eylerdi. Gelecek yıl ise, muharremi haram, saferi helal eylerdi. Halkın tümü onun sözünü kabul edip dağılır giderler, gereği ile amel ederlerdi. (Geylânî, Abdülkâdir, *Gunyetü’t-tâlibin*, I, 196.)

⁴ Muhammed Hamidullah, nesî’ uygulamasının İslâm’dan 400 (veya 200) sene önce başlatılmış olabileceğini ve bunu yapma işinin Yemen kabilelerinden Kinde’nin elinde bulunduğunu, bu vazifenin daha son-

Buna göre Cahiliye döneminde yağmacılık yaparak, kavga ederek ve bozgunculuk yaparak hayatlarını devam ettiren bu insanlar haram aylardan üçünün peş peşe gelmesinden rahatsızlık duyarlardı. Bu sebeple ayların haramlığını değiştirirlerdi. Yani üç ay savaşmamak uzun bir süre olduğundan bu aylardan birisinin haramlığını bazen başka bir aya verirdi. Bu bazen yılın son ayı olan zilhicce ile ilk ay olan muharrem ayına ilave bir ay ekleyerek de yapılırdı.

Cahiliye Araplarının ayların yerlerini değiştirmesinden Kur'an şöyle bahsetmektedir:

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلِقُونَ عَامًا وَيُحْرِمُونَ عَامًا لِيُوَاطِّئُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيَحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ
رُئِيَ لَهُمْ سُوءٌ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

“Haram ayları ertelemek, ancak inkârda daha da ileri gitmektir ki, bunla inkâr edenler saptırılır. Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uygun getirip böylece Allah'ın haram kıldığını helal kılmak için haram ayı bir yıl helâl, bir yıl haram sayıyorlar. Onların bu çirkin işleri, kendilerine süslenip güzel gösterildi. Allah inkârcı toplumu doğru yola iletmez.”⁵

Receb ayının haram aylardan sayılması, Mudar kabilesinin bu aya büyük saygı göstermesindedir. Rabîa kabilesi ramazan; Mudar kabilesi de receb ayını haram ay kabul ederdi. Mudar kabilesinin uygulaması kabul edilerek “Mudar kabilesinin recebi” denmiştir.⁶

Mudar ve Rabîa receb ayının haram olup olmamasında ihtilâf etmekle birlikte, ikisi de yılda dört ayı haram kabul etmiştir. Gatafân, Kays, Âmir b. Lüey, Avf b. Lüey ve Mürre b. Avf b. Lüey gibi kabilelerin, bilinen dört aya dört ay daha eklemek suretiyle toplam sekiz ayı haram aylar statüsünde kabul etmelerine karşılık Has'am, Tay, Kudâa, Yeşkûr, Zülbâne, Sâalik, Hâris b. Kâ'b gibi bütün ayları eşit seviyede kabul edip aralarında fark gözetmeyenler de vardır. Hâlbuki bu Allah'ın dört olarak belirlediği haram aylara ilaveden başka bir şey değildir.⁷

ra Kinâne kabilesinin Kalammas ailesine geçtiğini, ayrıca nes'in (yani ay takvimine bir Kameri ay ilave etme ameliyesinin) her yıl, iki yılda veya üç yılda bir; fakat iki yılda bir veya üç yılda bir görüşlerinin teknik ve astronomik açıdan ele alındığında isabetli olduğunu belirtir. (Hamidullah, Muhammed, *Hicri Takvim ve Tarihi Arka Plan* (Tercüme: Şulul, Kasım), UÜİFD., Sayı: 9, Cilt: 9.)

⁵ et-Tevbe, 9/37.

⁶ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 225.

⁷ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 220; Algül, Hüseyin, “Haram Aylar”, *DîA*, XVI, 105.

Bu ayların haram ay olmasının sebebi; Arapların bu aylarda hac ve umre yapabilmeleri içindir. Bunlardan zilhicce ayı hac ayı olduğu için haram kılındı. Haccetmek isteyenlerin güvenli bir şekilde gidip gelmeleri için de zil-kâde ve muharrem ayları da haram kılındı. Böylece hacılar hac için evinden güvenli bir şekilde çıkıp, güvenli bir şekilde haclarını eda edip yine güvenli bir şekilde evine dönmüş oluyordu. Recep ayı ise, Mekke'ye yakın oturanların senenin ortasında umre yapmaları için haram kılındı.⁸

Haram aylarda savaşma yasağının İslâmî dönemde devam edip etmediği hususunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. Cumhûrun görüşü, yasağın nesh edildiği yönündedir. Ahmed b. Hanbel ve başkaları yasağın kaldırıldığı yönünde birçok delil getirmişlerdir. Seleften Atâ b. Ebî Rebâh başta olmak üzere bazı âlimler -müteahhirînden bazıları da bunu tercih etmişler- Mâide sûresinin en son nâzil olan sûre olması dolayısıyla yasağın devam ettiği görüşündedir.⁹

Mâide sûresindeki söz konusu âyet şudur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهُدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا أَمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

“Ey iman edenler! Allah’ın (koyduğu din) nişanelerine, haram aya, hac kurbanına, (bu kurbanlıklara takılı) gerdanlıklara, Rab’lerinden bol nimet ve hoşnutluk isteyerek Kâ’be’ye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınızda (isterseniz) avlanın. Sizi Mescid-i Haram’dan alıkoydular diye bir gruba beslediğiniz kin, sakın ha sizi haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah’a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah’ın cezası çok şiddetlidir.”¹⁰

Kur’an-ı Kerim’de haram aylarda savaşmanın büyük günah olduğu hükme bağlanırken insanları Allah yolundan çevirmenin, Allah’ı inkar etmenin, Mescid-i Haram’ın ziyaretine engel olmanın ve halkını oradan çıkarmanın Allah katında daha büyük günah olduğu da belirtilmiştir.¹¹ Bir başka âyette ise haram aylardaki saldırmazlığın karşılıklı olduğu, Müslümanların

⁸ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 222,456.

⁹ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 224.

¹⁰ el-Maide, 5/2.

¹¹ el-Bakara, 2/217.

saldırıya uğradıkları takdirde aynı şekilde hareket edebilecekleri bildirilmiştir.¹²

Cumhûrun görüşü sahâbe icmâına dayanmaktadır: Şöyle ki, Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra sahâbe, ülkeleri fethetmeye, savaşmaya ve cihad etmeye devam ettiler. "Kendilerine yönelik saldırılara haram aylarda bile olsa karşılık vermişlerdir."¹³ Onların hiç birinden "haram aylardayız, savaşmayalım" diye bir istek gelmediği gibi, haram aylarda savaşın durduğuna dair bir rivayet de nakledilmemiştir. İşte bu durum haram aylarda savaşmanın neshedildiğine dair sahâbenin icmâını gösterir. Doğrusunu Allah bilir.¹⁴

Receb Ayı

Receb ayı, savaşmanın haram kabul edildiği dört aydan biri olup geleceğimizde önemli yeri olan üç ayların ilkidir. "Receb ayına câhiliye döneminde de ta'zim edilir ve onda savaşılmazdı. Onunla sonra gelen şâban ayına müşrikler recebân derlerdi."¹⁵ Receb ayının haram aylardan sayılması, senenin ortasında Mekke civarında oturanların umre yapmaları içindir.¹⁶

Câhiliye devrinde, receb ayı boyunca savaştan ve baskınlardan uzak durulur¹⁷, özellikle ilk on gününde putlardan yapılan tanrılara "atîre" veya "recebiyye" denilen kurbanlar takdim edilirdi.¹⁸ Receb ayının Arab-ı bâide (Âd ve Semûd) döneminde "hevber", Arab-ı âribe döneminde "esam" (sağır) diye adlandırıldığı, kan dökmenin, mala ve ırza dokunmanın yasak olduğu bu ayda kavga ve silâh sesleri, imdat çağrıları duyulmadığı için bu adla anıldığı söylenir.¹⁹ İlgili rivayetlerden, cahiliye döneminde Arapların Receb ayına ayrı bir değer verdiği anlaşılmaktadır.

Bazıları receb ayının on dört hatta on yedi ismini saymışlardır: شهر الله ورجب ورجب مضر ومنصل الأسنه والأصم والأصب ومنفس ومطهر ومعلي ومقيم وهرم وممشقش ومبريء وفرد ورجم ومنصل الآلهة ومنزع الأسنه. (Şehrullah, receb, receb Mudar, munsilü'l-esinne, el-

¹² el-Bakara, 2/194.

¹³ Algül, Hüseyin, "Haram Aylar", DİA, XVI, 106.

¹⁴ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 225.

¹⁵ Cevherî, *es-Sıhah*, I, 133.

¹⁶ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 222, 456.

¹⁷ Buhârî, *Magazî*, 70.

¹⁸ Buhârî, *Akika*, 3,4; Müslim, *Adâhî*, 38.

¹⁹ Günay, Hacı Mehmet, "Receb" *DİA*, XXXIV, 506. Rivayetler için bk. Buhârî, *Magazî*, 70; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, V, 338, 341, (Hadis no: 3523, 3526, 3527); a.mlf., *Fezailü'l-evkât*, s. 81-83, 84-86.

esammu, el-esabbu, muneffis, mutahhir, muallâ, mukîm, herim, mukaşkış, muberrî', ferd, recem, munsilü'l-âle, munziü'l-esinne.)²⁰ Receb ayına verilen bu isimlere bakarak; Arapların bu ayda savaştığı rahatlıkla söylenebilir.

1. Receb adının verilme sebepleri

“Receb, müştak isimlerden olup tercib'den türemiştir. Tercib, kelimesinin ilk akla gelen anlamı ta'zim manasıdır. Nitekim bir ayı ta'zim ettiğinde “*recebtü haza's-şehr*” dersin. Bununla birlikte receb kelimesi şu anlamlarda kullanılmıştır:

a. Tâzim etmek. Rasûlüllah'ın (s.a.v.) vefâtından sonra Medine-i Münevver'e de Sakîfetü Benî Sâide'de, devlet başkanı tayini hususunda Muhacirler ile Ensar arasında çıkan anlaşmazlıkta, Ensar: “Bizden bir emir, sizden de bir emir seçilsin” dediklerinde, Habbâb b. el-Münzir öfkelenerek kılıcına sarıldı ve ayağa kalkarak şöyle haykırdı: “Ben kavmim içinde “*el-mürecceb*” (sayılan, saygı gösterilen) bir adamım. Ben kavminin sığındığı bir kimseyim. Dertleri olduğu zaman bana gelirler; rey ve tedbirim ile benden yararlanırlar.”²¹

b. Göze heybetli görünmek. Receb, bir kimsenin göze pek heybetli görünüp ondan korkma manasıdır ki, Araplar böyle bir hal karşısında “*recebtü eş-şey*”²² derlerdi.

c. Değişik gayelerle hurma dallarını bir araya getirmek. Receb isminin verilmesi, eski zamanlarda Araplar receb ayında hurmanın meyvelerini rüzgâr dökmesin diye dalları bir birine yaklaştırıp yaprakları ile sarıp bağlardı. Bundan dolayı ona bu isim verilmiştir. Zira hurma dalları bu şekilde sarıldığında “*recebtü'n-nahlete tercibâ*” denir.

Bazıları: “Tercib: hırsızlardan muhafaza ve meyvenin yere düşmesine engel olmak için, meyvesi bol hurma dalı ve budaklarının etrafına çalı ve dikenler konmasından ibarettir.” demişlerdir. Başkaları: “Tercîb, hurmanın meyveli budakları yere doğru eğildiği zaman, düşmesin diye altına direk ve destek dayamalarından dolayıdır” demişler.

İşte on iki aydan biri olan receb ayının ismi bu manalardan alınmıştır. Çünkü cahiliye çağında insanlar receb ayına pek ziyade hürmet ve ta'zim ederlerdi.²³

²⁰ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 225.

²¹ Cevherî, *es-Sıhah*, I, 133.

²² Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb*, II, 204.

“Receb ayı, bereket ve hayır aylarının anahtarıdır. Ebû Bekr el-Belhî (280/893) şöyle der: Receb ayı ziraat (ekim) ayıdır. Şâban ayı ürünü sulama ayıdır. Ramazan ayı ise ürünü toplama ayıdır. Yine Ebû Bekr el-Belhî şöyle der: Receb ayı rüzgâr gibidir. Şâban ayı bulut gibidir. Ramazan ayı yağmur gibidir. Başka biri de şöyle der: Yıl bir ağaç gibidir. Receb ayı

ağaçların tomurcuklanması gibidir. Şâban ayı tomurcukların açıldığı günler gibidir. Ramazan ürünü toplama günü gibidir ki, onları toplayanlar müminlerdir.”²⁴

2. Receb Ayının Faziletine Dair Rivayetlerin Değeri

Burada Receb ayında yapılması gereken ibadetler ve bu ayın cahiliye dönemindeki önemi ile ilgili rivayetler değerlendirilmeyecek, sadece receb ayının faziletinden bahseden hadisler incelenecektir.

2.1. Hayır yapılan ay

Enes b. Mâlik'ten rivâyet edildiğine göre Rasûlüllah'a (s.a.v.) receb ayına receb ismi verilmesi sorulunca şöyle buyurdu:

لَا تَهْتَبُ فِيهِ حَيْرٌ كَثِيرٌ لِّلشَّعْبَانِ وَرَمَضَانَ

“Çünkü onda ramazan ve şâban ayı için (hazırlık olarak) çok hayır yapılır.”²⁵

Hadisin senedi şöyledir: Muhammed b. İsmail—Muhammed b. Muhammed el-Buhârî—Abdülaziz b. Hâtim el-Buhârî el-Muaddil—el-Hâris b. Müslim—Ziyâd b. Meymûn—Enes b. Mâlik.

²³ Geylânî, Abdulkâdir, *Gunyetü't-tâlibîn*, I,195,(Tercüme: Güner, Mustafa, *Üç Aylar ve Faziletleri*, s. 10-11).

²⁴ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 234.

²⁵ Hallâl, Ebû Muhammed el-Hasen, *Fezâilu şehri receb*, s.60.

*Kezzab: Cerhin, Zehebî ve Irakî'ye göre birinci, Sehâvî'ye göre ikinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir surette alınmaz. (Aydınli Abdulah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, s. 150.)

** Leyse bi şey': Cerhin, Zehebî ve Sehâvî'ye göre dördüncü, Irakî'ye göre üçüncü mertebesinde kullanılan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir surette alınmaz. (Aydınli, a.g.e., s. 264.)

*** Vâhî'l-hadis: Güvenilir/ sika biri olduğu hiç söylenmemiş olan bununla beraber etkileyici bir sebepten dolayı zayıf olduğu bildirilen ravi. Böyle bir ravi İbn Hacer'in *Takrîb*'deki sıralamasında onuncu sırada olup rivayet ettiği hadis hiçbir surette alınmaz. (Aydınli, a.g.e., s. 327.)

**** *Terekûh*: Cerhin Irakî'ye göre ikinci, Sehâvî'ye göre üçüncü mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir surette alınmaz. (Aydınli, a.g.e., s. 317.)

Ziyâd b. Meymûn için Ziyâd b. Ebû Ammâr ve Ziyâd b. Ebû Hassân da denir. Bu kişi hakkında Yezîd b. Hârûn “kezzâb*”, Yahyâ “leyse bi şey**”, Ebû Zür’a “vâhi’l-hadis***”, Buhârî “terekûh”****, Nesâî “metrûku’l-hadis”, Dârekutnî “zayıf” demektedir.²⁶

Bir başka rivayette İbn Abbâs’a receb ayına niye böyle isim verildiği bir Yahûdi tarafından sorulmaktadır. İbn Abbâs da şu cevabı vermektedir:

أَمَّا رَجَبٌ فَإِنَّهُ يُرَجَّبُ فِيهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ لِشُعْبَانَ وَسُمِّيَ أَصَمُّ لِأَنَّ الْمَلَائِكَةَ نَصَمُ أَذَانَهَا لِشِدَّةِ ارْتِفَاعِ أَصْوَاتِهَا بِالتَّسْبِيحِ
وَالتَّقْدِيسِ

“Receb denmesine gelince zira onda şâban ayı için (hazırlık olarak) çok hayır yapılır. Recebe esam da denilir. Çünkü melekler yüksek sesleriyle Allah’ı tesbih ve takdis etmelerinden ötürü meleklerin kulakları âdeta sağır olur.

Bu rivayetin senesinde Muhammed b. es-Sâib b. Beşir Ebü’n-Nadr el-Kelbî el-Kûfî vardır. Onun hakkında Zâide, Leys, ve Süleyman et-Teymî “kezzâb”, Yahyâ “leyse bi şey’, kezzâb, sâkıt*”, Nesâî, Ali b. Cüneyd ve Dârekutnî “metrûku’l-hadis” demektedir.²⁷

Sonuç olarak Enes b. Mâlik rivayetinde Ziyâd b. Meymûn, İbn Abbâs’tan mevkuf rivayette ise Muhammed b. es-Sâib hadis uyduran kişilerdir. Dolayısıyla rivayetler mevzudur.

2.2. Ramazan ayına ulaştırması için receb ayında yapılacak dua

Enes b. Mâlik’ten rivâyet edildiğine göre receb ayı girdiği zaman Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi:²⁸

"اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشُعْبَانَ، وَبَارِكْ لَنَا فِي رَمَضَانَ"

“Allah’ım bize receb ve şâban ayını mübârek kıl ve yine bize ramazan ayını da mübârek kıl.”²⁹ Bazı kaynaklarda bu hadisin metni bilindiği şekliyledir:

²⁶ İbnü’l-Cevzî, *Kitâbü’l-duafâ ve’l-metrûkîn*, I, 302.

* Sâkıt: Cerhin Zehebî ve Sehâvî’ye göre üçüncü, İrakî’ye göre ikinci, İbn Hacer’e göre onuncu mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sîga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir surette alınmaz. Aydınlı, a.g.e., s. 271.

²⁷ İbnü’l-Cevzî, *Kitâbü’l-duafâ ve’l-metrûkîn*, III, 62.

²⁸ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 233.

²⁹ Ahmed b. Hanbel, I, 259; Bezzâr, *el-Müsned*, XIII, 117; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, V, 348, (Hadis no:3534); a.mlf., *Fezailü’l-evkât*, s.104-105; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ıvsaat*, IV, 189; Heysemî, *Mecmau’z-zevâid*, III, 140; Sââtî, *Bülûğü’l-emâni min esrâri’l-fethi’r-Rabbânî*, IX, 230- 231.

اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَسَعْبَانَ وَبَلَّغْنَا رَمَضَانَ

“Allah’ım bize receb ve şâban ayını mübârek kıl ve bizi ramazan ayına ulaştır.”³⁰

Bu cümle, halk arasında üç aylar diye bilinen receb, şâban ve ramazan aylarının, başlangıcında ve mübârek gecelerde vâizlerin sıkça zikrettiği ve kendisiyle dua ettiği bir hadistir. Ancak, *Kütüb-i sitte* yani altı hadis kitabının hiç birinde geçmez.

Ebû İsmail el-Ensâri el-Herevî (481/1088): “Bu hadisten başka receb ayının faziletiyle ilgili ‘sahih’ hadis vârid olmamıştır” dese de, aslında onun isnadında da zayıflık vardır.³¹ Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde senedi şöyledir: Abdullah--Ubeydullah b. Ömer-- Zâide b. Ebi’r-Rukkâd-- Ziyâd en-Nümeyrî-- Enes b. Mâlik.

Zâide b. Ebi’r-Rukkâd Ebû Muâz el-Bâhilî el-Basrî hakkında İbn Hıbbân “lâ yuhteccu bih”*; Nesâi “munkeru’l-hadis”** demiştir.³² “Başka kuvvetli tarikleri vardır” dense de, onun hakkında Buhârî ve Nesâi, “munkeru’l-hadis”; Ebû Hâtim “hadisi yazılır ama delil olarak kullanılmaz” derken, İbn Mâin ve Ebû Dâvûd “zayıf” kabul etmişlerdir.³³

Münâvî (1031/1622), Rasûlüllah’tan (s.a.v.) receb ayının fazileti ile ilgili sadece bu hadisin vârid olduğunu, ama tamamının değil; sadece şu kısmının geldiğini belirtmiştir: Receb ayı girdiği zaman Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: “Allah’ım receb ayını bize mübârek kıl.” Münâvî’ye göre receb ayı ile ilgili Rasûlüllah’tan (s.a.v.) nakledilen rivayetlerin hepsi mevzudur. Münâvî’nin nakline göre Nevevî (676/1277) de, “receb ayında oruç tutmanın mendup veya yasaklığına dair bir rivâyet sabit olmamıştır” demiştir.

³⁰ Bezzâr, *el-Müsned*, XIII, 117; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat*, IV, 189. Beyhakî, *Şuabü’l-ıman*, V, 348, (Hadis no: 3534).

³¹ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s.234

*Lâ yuhteccu bih: Cerhin, Zehebî ve Sehâvî’ye göre beşinci, İrâkî’ye göre dördüncü mertebesinde bulunan bir râvi hakkında kullanılan bir sîga. Böyle bir râvinin rivâyet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i’tibâr* için alınır. (Aydınli, a.g.e., s. 161.)

**Munkerü’l-hadis: Cerhin, Zehebî göre beşinci, İrâkî’ye göre dördüncü mertebesinde bulunan bir râvi hakkında kullanılan bir sîga. Böyle bir râvinin rivâyet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i’tibâr* için alınır. (Aydınli, a.g.e., s. 213.)

³² İbnü’l-Cevzî, *Kitabu’d-Duafâ*, IV, 291(Hadis no:1255); Heysemî, *Mecmau’z-zevâid*, III, 140.

³³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (thk. Arnaûd- Mürşid), IV, 180, (Hadis no:2346). Abdulganî en-Nablusî de bu hadisi, *Fezailü’s-şühûr ve’l-eyyâm* isimli eserinde zikretmiş, isnadında zayıflık olduğunu belirtmiştir, s. 27.

Ancak, diğer zamanlarda olduğu gibi bu ayda da oruç tutmak menduptur, denebilir.³⁴

Bazı âlimler “Bu hadis, salih amellere kavuşmak için özellikle faziletli zamanlarda duaya devam etmenin müstehaplığına delildir. Çünkü mümine ömrü ancak hayır getirir. İnsanların hayırlısı; ömrü uzun ve ameli güzel olanıdır. Selefi sâlihîn, ramazan orucu, hac dönüşü gibi yaptıkları bir salih amelin peşinden ölmeyi isterlerdi. Hatta “Kim salih bir amelin peşinden ölürse bağışlanır” derlerdi. Sâlih bir kişi receb ayından önce hastalandığı zaman şöyle derdi: “Ben, ölümümü receb ayına kadar tehir etmesi için Allah’a dua ettim.” Bana ulaştığına göre, böyle dua eden kişi recep ayına ulaştı ve o ayda öldü.”³⁵

2.3. Allah’ın ayı Receb

Halk arasında yaygın olan “üç aylar” anlayışının kaynağı olabilecek hadislerden birisi de şudur:

رجب شهر الله وشعبان شهري ورمضان شهر أمتي

“Receb Allah’ın ayı, şâban benim ayım, ramazan da ümmetimin ayıdır”³⁶

Bu cümle İbnü’l-Cevzî’nin (597/1201) *Mevzûât*’ında uzunca bir hadisin baş kısmında yer alır. İbnü’l-Cevzî hadisin ‘mevzu’ olduğunu belirtmiştir. Senetteki el-Kisâî tanınmayan bir kişidir. en-Nakkaş ise hadis uydurmakla itham edilmiştir.³⁷

Suyûtî (911/1505), bu hadisin ‘zayıf’ olduğunu belirtmiş ve Ebü’l-Feth b. Ebî’l-Fevâris’in (412/1021) *Emâll*’inde Hasan-ı Basrî’den mürsel olarak rivâyet edildiğini belirtmiştir. Irakî (806/1403), bu hadis hakkında şöyle demektedir: “Çok zayıf bir hadistir. Hasan-ı Basrî’nin mürsellerinden birisidir. Onun mürsellerine hadisçiler değer vermez. Dolayısıyla receb ayının faziletiyle ilgili ‘sahih’ hadis yoktur.”³⁸

³⁴ Münâvî, *Fevzû’l-kadîr*, IV, 18.

³⁵ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s.234; Nablusî, *Fezâilü’ş-şühûr ve’l-eyyâm*, s. 29.

³⁶ Suyûtî, *el-Câmiu’s-sagîr*, II, 22; Elbânî, *Zaifu “el-Câmiu’s-Sagîr”*, I, 455; Deylemî, *el-Firdevs*, II, 275, (Hadis no: 3276); Aliyyü’l-Kârî, *el-Esrâul-merfûa*, s. 460.

³⁷ İbnü’l-Cevzî, *el-Mevzûât*, II, 205. Hadisin senedi şöyledir: Muhammed b. Abdülbâkî b. Ahmed—Ahmed b. el-Hasen b. Hayrûn—Ebü’l-Kasım Abdurrahman b. Ubeyd el-Hırafi—Ebû Bekr Muhammed b. Hasen en-Nakkâş—Ebû Amr Ahmed b. el-Abbâs et-Taberî—el-Kisâî—Ebû Muâviye—el-A’meş—İbrahim—Alkame—Ebû Saîd el-Hudrî.

³⁸ Münâvî, *Fevzû’l-kadîr*, IV, 18.

2.4. Receb Allah'ın seçtiği aylardandır

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"خَيْرَةُ اللَّهِ مِنَ الشُّهُورِ شَهْرُ رَجَبٍ وَهُوَ شَهْرُ اللَّهِ، مَنْ عَظَّمَ شَهْرَ اللَّهِ رَجَبًا فَقَدْ عَظَّمَ أَمْرَ اللَّهِ، وَمَنْ عَظَّمَ أَمْرَ اللَّهِ أَدْخَلَهُ جَنَّاتِ النَّعِيمِ، وَأَوْجِبَ لَهُ رِضْوَانَهُ الْأَكْبَرَ

*"Receb ayı, Allah'ın seçtiği aylardandır. O, Allah'ın ayıdır. Allah'ın ayına ta'zim eden kişi Allah'ın emrini büyük tutmuş olur. Kendi emrine değer vereni de Allah na'im cennetlerine koyar ve en büyük rızasını onun için zorunlu kılar..."*³⁹

Beyhakî'nin *Şuabü'l-İman*'ında hadisin senedi şöyledir: Ebû Abdullah el-Hafız—Halef b. Muhammed el-Kerâbîsî—Hafs b. Ahmed b. Nusayr—Nusayr b. Yahyâ—İsâ b. Mûsâ—Nuh b. Ebû Meryem—Zeyd el-Ammî—Yezid b. er-Rakkâş—Enes b. Mâlik.

Vekî', Zeyd el-Ammî hakkında "leyse bi şey" derken; Yahyâ b. Maîn "hadisi yazılır ama zayıftır" demektedir.⁴⁰ Yahyâ b. Maîn -kendisinden nakledilen başka bir rivayette- onun hakkında "hadisiyle delil getirmek caiz değildir" demektedir.⁴¹ Şuayb Arnaûd, Yezid b. er-Rakkâş'ın da 'zayıf' olduğunu belirtmiştir.⁴²

2.5. Cennetteki Receb isimli nehir

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"إِنَّ فِي الْجَنَّةِ نَهْرًا يُقَالُ لَهُ: رَجَبٌ، أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، مَنْ صَامَ مِنْ رَجَبٍ يَوْمًا سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ النَّهْرِ

*"Cennette receb adı verilen bir nehir vardır. Bu nehrin suyu süttten beyaz, baldan tatlıdır. Kim receb ayından bir gün oruç tutarsa, Allah o nehirden ona içirir."*⁴³

³⁹ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, V, 346, (Hadis no: 3532); a.mlf., *Fezailü'l-evkât*, I, 94, (Hadis no: 10).

⁴⁰ Ukaylî, *Kitabü'd-duafâi'l-kebir*, II, 74.

⁴¹ İbn Hibbân, *Kitabü'l-mecrûhîn*, I, 309.

⁴² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (thk. Arnaûd, Şuayb- Mürşid, Âdil), XI, 381, (Hadis no: 6769); XIX, 161, 241, (Hadis no: 12107, 12208); XXI, 132, 291, (Hadis no: 13475, 13760).

⁴³ Hallâl, *Fezailü şehri receb*, s. 61; Beyhakî, *Fezailü'l-evkât*, s. 90- 91; İbnü'l-Cevzî, *el-İlelül-Mütenâhiye*, II, 65. Receb ayı ile ilgili diğer rivâyetler için ayrıca bk. Beyhakî, *Fezailü'l-evkât*, s. 77- 110.

Hallâl'in *Fezailü şehri receb'*inde hadisin senedi şöyledir: Ömer b. Ahmed b. Osman el-Vâiz—Ebû Osman Saîd b. Osman el-Beyyî'—el-Hasen b. es-Sabbâh—Abdullah b. Abdurrahman—Mansûr b. Zeyd el-Esedî—Mûsâ b. Imrân—Enes b. Mâlik.

Beyhakî'nin, *Fezâilü'l-evkât'*ında hadisin senedi şöyledir: Ebü'l-Hüseyn b. Bişrân—Ebû Bekr b. Ahmed b. Selman el-Fakîh—Muhammed b. Gâlib—Muhammed b. Rızk—Mansûr b. Zeyd-- Mûsâ b. Imrân—Enes b. Mâlik.

Elbânî bu rivayet hakkında 'mevzu' demektedir.⁴⁴

Receb ayı ile ilgili şu rivayetler de doğru değildir: Rasûlüllah (s.a.v.) receb ayının ilk gecesinde doğdu. Receb ayının yirmi yedisinde veya yirmi beşinde peygamber olarak gönderildi. İsrâ olayı receb ayının yirmi beşinde veya onunda gerçekleşti.⁴⁵ Bu aya özel namaz, zekât, oruç,⁴⁶ umre gibi ibadetlere dair rivayetler sabit olmamıştır.

Receb ayında oruç, umre ve namaz

Diğer zamanlarda olduğu gibi receb ayında da nafile oruç tutulabilir. Rasûlüllah'ın (s.a.v.) receb ayında oruç tutmayı yasakladığına dâir hadis⁴⁷ seneddeki Dâvûd b. Atâ el-Medenî'den dolayı ittifakla zayıftır.⁴⁸

Müslim'in *Sahîh'*inde bulunan hadise göre Rasûlüllah (s.a.v.), receb ayının tamamını oruçlu geçirmeyi yasaklamıştır.⁴⁹ Zaten kendisi ramazan ayı hariç hiçbir ayın tamamını oruçlu geçirmemiştir.⁵⁰ O halde receb ayında da diğer zamanlarda olduğu gibi bazı yıllarda fazlaca, bazı yıllarda da az nafile oruç tutulabilir. Nitekim Saîd b. Cübeyr, receb ayı orucu hakkında İbn Abbâs'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ: لَا يُفْطِرُ، وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ: لَا يَصُومُ

⁴⁴ Elbânî, *Zaifu "el-Câmiu's-sagîr ve ziyâdetih"*, I, 275, (Hadis no: 1902)

⁴⁵ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 233.

⁴⁶ Receb ayında oruç tutmanın faziletine dair hadisler için bk. *Geylânî, Abdulkadir, Gunyetü't-tâlibîn, I, 198-199 (Tercüme: GÜNER, Mustafa, Üç Aylar ve Faziletleri, s.121)*. Ayrıca bk. Hallâl, *Fezâilu şehri receb*, s.64-67. Receb ayında oruç tutmanın fazileti ile ilgili hadislerde fazlaca abartı olduğunu düşünmekteyiz. Bilindiği gibi mevzû hadisleri tanıma yollarından biri de "halkı hayırlı işlere teşvik etmek amacıyla hadis uyduranların sözlerindeki aşırı mübalağadır." Bu konuda bk: Kandemir, M. Yaşar, *Mevzû Hadisler*, s. 176-186.

⁴⁷ İbn Mâce, *Sıyâm*, 43.

⁴⁸ Bûsîrî, *Misbâhu'z-zücâce*, II, 77; Elbânî, *Zaifu "el-Camu's-sagîr"*, I, 874.

⁴⁹ Müslim, *Libâs*, 10.

⁵⁰ Müslim, *Sıyâm*, 175.

“*Rasûlüllah (s.a.v.), receb ayında oruç tutmaya başladığında biz, “artık orucu bırakmayacak; oruç tutmadığında da artık hiç oruç tutmayacak” derdik.*”⁵¹ İbn Abbâs’ın bu ifadelerinden Rasûlüllah’ın (s.a.v.) receb ayına ayrı bir önem verdiği anlaşılır. Çünkü benzer ifadeler Hz. Âişe tarafından şâban ayı için de söylenmiştir.⁵²

Yine diğer zamanlarda olduğu gibi receb ayında da umre yapılabilir. Rasûlüllah (s.a.v.) receb ayında umre yapmamıştır.⁵³ Onun dört umresi olup dördü de zilkâde ayındadır.⁵⁴ Hz. Âişe, Rasûlüllah’ın (s.a.v.) receb ayında umre yapmadığını bildirmekte⁵⁵ ve Abdullah b. Ömer’in Hz. Peygamber’in receb ayında umre yaptığını⁵⁶ söylemesini hatalı bulmaktadır.

Receb ayına ait özel bir namaz yoktur. Receb ayının ilk cuma gecesinde kılınan regâib namazının faziletiyle ilgili hadisler mevzûdur, bâtıldır, doğru değildir.⁵⁷ Cumhûru ulemaya göre o namaz bid’attir. O namazı muteahhirîn âlimlerinin ileri gelenlerinden Hafız Ebû İsmail el-Ensârî, Ebû Bekir b. es-Sem’ânî, Ebû’l-Fadl b. Nâsır, Ebû’l-Ferec b. el-Cevzî ve başkaları

⁵¹ Müslim, Sıyâm, 179; Ebû Dâvûd, Savm, 56; İbn Mâce, Sıyâm, 30; Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, IV,481, (Hadis no: 8425); a.mlf., *Şuabü’l-ıman*, V,335, (Hadis no: 3519); a.mlf., *Fezailü’l-evkât*, s. 89-90.

⁵² Mâlik, Sıyâm, 56.

⁵³ Buhârî, Umre,3; Tirmizî, Hac, 93; İbn Mâce, Menâsik, 47; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II,73,129,143,155; VI, 55,157.

⁵⁴ “*Rasûlüllah (s.a.v.) dört umre yapmıştır. Bunlardan hacca ile beraber yaptığı umresi hariç, diğerleri zilkâde ayındadır. Hudeybiye’den dönüşteki umresi, ertesi yıldaki umresi, Huneyn ganimetlerini dağıttığı yer olan Cîrâne’den yaptığı umresi ve hacca ile beraber yaptığı umresi.*” Bu rivâyete göre hacca ile beraber iki umre, bunlardan da birini zilkâde ayında yapmıştır. Yusuf b. İshâk’ın rivâyetinde ise, Rasûlüllah (s.a.v.) hac etmeden evvel zilkâde ayında iki defa umre yaptığı belirtilmektedir. Buhârî, Umre, 3. Rasûlüllah (s.a.v.) umrelerini haram aylarda özellikle de zilkâde ayında yapmıştır. Çünkü müşrikler, hac aylarında umre yapmayı hoş görmezler, böyle bir umre için “en büyük günahlardandır” derlerdi. Bk. İbn Kayyim, *Zâdü’l-meâd*, I, 361.

⁵⁵ Buhârî, Umre, 3; Tirmizî, Hac, 93; İbn Mâce, Menâsik, 47.

⁵⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 129, 143, 155; VI, 55, 157.

⁵⁷ Ali el-Kârî, *el-Esrâru’l-merfûa*, s. 459; a.mlf., *el-Edeb fî receb*, s. 36. Bunlara şu rivayeti örnek verebiliriz: Rivâyet edildiğine göre Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Kim ki recebin ilk perşembe günü oruç tutar, sonra akşam ile yatsı veya yatsı ile gecenin üçte biri arasında ve her rekatta bir Fatıha üç Kadr suresini ve on iki ihlâs okumak ve iki rekatta bir selam vermek üzere on iki rekât namaz kılar, selamdan sonra yetmiş kere : “اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ” der, sonra secdeye kapanır ve secdesinde yetmiş kere “رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ” der, sonra başını kaldırır yetmiş kere “سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ” der, sonra tekrar secdeye kapanır ve birinci rekatte okuduklarını aynı şekilde tekrar eder. Sonra secde de iken dilediğini isterse, bütün istekleri yerine gelir. Gazzâlî, *İhyâyü ulûmiddîn*, I, 202 (Tercüme: Serdaroğlu, Ahmed) I, 555; Gejlânî, *Gunyetü’t-tâlibîn*, I, 204.

söz konusu etmiştir. İlk defa hicri dört yüz tarihinden sonra ortaya çıktığı için mutekaddimûn âlimleri ise ondan bahsetmemişlerdir.⁵⁸

Receb ayının faziletine dair beş hadis inceledik. Bunlardan 4'ü Enes b. Mâlik'ten 1'i de Hasan-ı Basrî'den rivayet edilmiştir. 2'si zayıf, 3'ü mevzudur. Bu hadisler için bilgileri tabloda şöyle gösterebiliriz.

Hadis No	Râvi	Kaynak	Sihhat Durumu
1	Enes b. Mâlik	Hallâl, Fezailü şehri receb	Mevzu
2	Enes b. Mâlik	Ahmed b. Hanbel, <i>el-Müsned</i>	Zayıf
3	Hasan Basrî	Deylemî, el-Firdevs İbnü'l-Cevzî, <i>el-Mevzûât</i>	Mevzu
4	Enes b. Mâlik	Beyhakî, Şuabü'l-iman; Fezailü'l-evkât	Zayıf
5	Enes b. Mâlik	Hallâl, Fezailü şehri receb; Beyhakî, Fezailü'l-evkât	Mevzu

Sonuç

Savaşmanın yasak olduğu haram ayların sayısı dört olup bunlar Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Receb'dir. Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ayları hacca güvenli bir şekilde gidip gelmek, Receb ayı ise Mekke'ye yakın oturanların umre yapmaları için haram kılınmıştır.

Haram aylardan Receb, Arapların Cahiliye döneminde büyük değer attığı bir aydır. Bu yazıda Receb ayının faziletinden bahseden beş hadis inceledik. Bunlardan ikisi zayıf; üçü mevzudur.

Receb ayının fazileti ile ilgili olarak bu ayda yapılması gereken ibadetlerle ilgili sahih hadis/hadisler vârid olmamıştır. Receb ayının cahiliye döne-

⁵⁸ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâif*, s. 228.

minde büyük bir değeri vardı. Bu ayın haram aylardan birisi olması ve Arapların bu aya değer verdiğini ifade eden rivayetler bunun delilidir. Bu değer in İslam'la birlikte Ramazan ayına yüklendiğini görmekteyiz. Receb ayının diğer aylardan ayrı bir özelliği olmadığını düşünüyörüz.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel (241/855), *el-Müsned*, I-VI, İstanbul, 1982/1402.

_____, *el-Müsned*, (thk. Arnaûd, Şuayb- Mürşid, Âdil, *el-Mevsûatü'l-hadîsiyye Müsnedü imam Ahmed b. Hanbel*) I-XXXXIX, Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, Beyrut, 1420/1999.

Ali el-Kârî, Nuruddîn Ali b. Sultan Muhammed (1014/1605), *el-Edeb fi receb*, thk. Tantâvî, Amr b. Abdulmun'im b. Selim, Dâru's-Sahâbeti li't-Türâs, 1. Basım, Mısır-Tanta, 1412/1992.

_____, *el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevzûa*, thk. Muhammed es-Sabbâğ, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1391/1971.

Algül, Hüseyin, "Haram Aylar, DİA, 105-106, İstanbul, 1997.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin (458/1066), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiiyye, 3. Basım, Beyrut, 1424/2003. (Şâmile nüshasından).

_____, *Fezâilü'l-evkât*, Mektebetü'l-Menâr, 1. Basım, Mekke, 1410/1990.

_____, *Şuabü'l-imân*, I-XIV, Mektebetü'-Rüşd, 2. Basım, Riyad, 1425/2004.

Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr (292/905), *el-Müsned*, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, I-XVIII, Medine, 1988. (Şâmile nüshasından).

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (256/869), *el-Câmiu's-sahîh*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1401/1981.

Bûsîrî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebû Bekr b. İsmail (840/1436), *Misbâhu'z-züccâce fi zevâidi İbn Mâce*, thk. Muhammed el-Muntakî el-Keşnâvî, I-IV, ed-Dâru'l-Arabiy, 2. Basım, Beyrut 1403. (Şâmile nüshasından)

İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân Ebû Hâtim el-Büstî et-Temîmî, (354/965), *Kitabü'l-mecrûhîn mine'l-muhaddisin ve'd-duafâ ve'l-metrûkîn*, I-III, Dâru'l-Va'y, 1. Basım, Haleb, 1396.

Cevherî, İsmail b. Hammad (400/1009), *es-Sihâh Tacü'l-lüga ve Sihâhu'l-Arabiyye* (thk. Ahmed Abdülğafur Attar), I-VI, Dâru'l-Kitabi'l-Arabiyy, Mısır, 1377.

Deylemî, Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehradâr (509/1115), *el-Firdevs bi-mesûri'l-hitâb*, thk. es- Saîd b. Besyûnî Zağlûl, I-V, Beyrut 1406/1986.

Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn (1420/1999), *Zaifu "el-Câmiu's-sagîr ve ziyâdâtih"*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye. (Şâmile nüshasından).

Gazzâlî, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed (505/1111), *İhyâu Ulûmiddîn*, I-V, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut trs. (Tercüme: Serdaroğlu, Ahmed, I-IV, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974/1394.

Geylânî, Abdulkâdir (561/1166), *Gunyetü't-tâlibîn*, I-II, Matbaatü Muhammed Ali Sabîh ve Evlâduh, Kahire trs., (Tercüme: A. Faruk, Meyan, *İlim ve Esrar Hazinesi*, Berekât Yayınevi, 2. Basım, İstanbul 1974.; Tercüme: Mustafa, GÜNER, *Üç Aylar ve Faziletleri*, Nur Yayınları, 6. Baskı, Ankara, trs.)

Günay, Hacı Mehmet, "Receb", *DİA*, XXXIV, 506- 507, İstanbul, 2007.

Hallâl, Ebû Muhammed el-Hasen b. Muhammed (439/1047), *Fezâilu şehri receb*, thk. Amr Abdülmun'im, Dâru's-Sahâbe li't-Türâs, 1. Basım, Tanta, 1412/1992.

Hamidullah, Muhammed (1423/2002), *Hicri Takvim ve Tarihi Arka Planı*, (Tercüme: Kasım Şulul) UÜİFD, Sayı 9, Cilt 9. 2000.

Heysemî, Nureddin Ali b. Ebûbekir (807/1404), *Mecmau'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid*, I-X, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabi, 2. Basım, Beyrut, 1967.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr (751/1350), *Zâdü'l-meâd fi hedyi hayri'l-ibâd*, Matbaatü'l-Sünneti'l-Muhammediyye, Kahire, 1373/1953.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh b. Yezid el-Kazvinî (273/886), *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1401/1981.

İbn Receb el-Hanbelî, Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ahmed (795/1393). *Letaifu'l-maârif fima li-mevasimi'l-'ami mine'l-vazâif*, thk. Yasîn Muhammed es- Sevvâs, Darü İbn Kesîr, 2. Basım, Dımaşk-Beyrut, 1427/2006.

İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ali (597/1201), *Kitabü'l-mevzûât*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, I-III, el-Mektebetü's-Selefiyye, 1. Basım, Medine, 1966/1386.

_____, *el-İlelü'l-mütenâhiye fi'l-ehâdisi'l-vâhiye*, I-II, 2. Basım, Pakistan, 1401/1981.

Kandemir, M.Yaşar, *Mevzû Hadisler. Menşe-i, Tanıma Yolları, Tenkidi*, DİBY, 4. Basım, Ankara, 1987.

Mâlik b. Enes (179/795), *el-Muvatta*, I-II, ,Çağrı Yayınları, İstanbul, 1401/1981.

Mes'ûdî, Ebü'l-Hasen Ali b. el-Hüseyin b. Ali (345/956), *Mürûcû'z-zeheb ve meâdinü'l-cevher*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd, I-IV, Mısır, 1384/1964.

Münâvî, Muhammed Abdurrauf (1031/1622), *Fezû'l-kadîr şerhü'l-câmiî's-sagîr*, I-VI, Dârü'l-ma'refe, 2. Basım, Beyrut, 1391/1972.

Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kureyşî (261/875), *el-Câmiu's-sahih*, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981/1401.

Nablusî, Abdulganî b. İsmail (1143/1730), *Fezâilü's-şühûr ve'l-eyyâm*, thk., Muatafa Abdülkadir, Ata, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Basım, Beyrut, 1406/1986.

Sââtî, Ahmed Abdurrahman el-Bennâ, el-Fethu'r-rabbânî li-tertîbi Müsnedi'l-İmam Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî mea şerhihî Bulûğî'l-emânî, I-XXIV, Dâru'l-Hadis, Kahire, trs.

Suyûtî, Celâleddin Abdurrahman (911/1505), *el-Câmiu's-sagîr fi ehâdîsi'l-beşiri'n-nezîr*, I-II, Kahire, 1373/1954.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (360/971), *el-Mu'cemü'l-evsat*, I-X, Kahire, trs.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (279/892), *es-Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1401/1981.

Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr, *Kitabü'd-duafâi'l-kebir*, I-IV, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Basım, Beyrut, 1404/1984.

صحة الروايات الواردة في فضل شهر رجب

إن شهر رجب هو أحد الأشهر الحرم التي كانت القتال فيها محرماً في عهد الجاهلية. والأشهر الحرم هي كما يلي:
ذو القعدة، ذو الحجة، محرم ورجب. ولشهر رجب فضل كبير في ثقافتنا وتقاليدنا وهو أيضاً أول شهر من الأشهر الثلاثة المباركة والأشهر الثلاثة هي رجب، شعبان ورمضان.

يعتقد عامة الأتراك المسلمين أن في شهر رجب توجد ليلة الرغائب وليلة المعراج ولذلك يعطى الأتراك لهذا الشهر قيمة معنوية. وسيتم في هذا البحث دراسة صحة الروايات والأحاديث الواردة لفصل شهر رجب ولا يتطرق في هذا البحث فضل هذا الشهر عند الجاهليين وكذلك الصوم والصلاة فيه.

**KİTAP VE SEMPOZYUM
TANITIMLARI**

